

VÅR REFERANSE
20/7572

DERES REFERANSE

UNNTATT OFFENTLIGHET
Offl. § 13 1. ledd, jf. fvI. § 13
1. ledd nr. 2

DATO
22.02.2021

Tilsynsrapport - vedtak

1. Innledning og oppsummering

Finanstilsynet avholdt i perioden 3. – 5. juni 2020 stedlig tilsyn med [REDAKTERT] og Dem som revisor. Bakgrunn for tilsynet er innrapportering fra Den norske Revisorforening (DnR).

Tilsynet avdekket både grove og gjentatte brudd på revisors plikter etter revisorloven. Finanstilsynet mente derfor det var grunnlag for tilbakekall av Deres godkjenning som registrert revisor. Varsel om dette ble sendt 1. september 2020. De har kommentert varselet ved e-post 9. oktober 2020 og i etterfølgende korrespondanse.

Finanstilsynet har gjennomgått saken på nytt, men fastholder at Deres autorisasjon som registrert revisor skal tilbakekalles.

Ny revisorlov trådte i kraft 1. januar 2020. Finanstilsynet har vurdert virksomheten i selskapet og revisjonsutførelsen etter den tidligere loven. I omtalen av pliktbruddene er det derfor vist til den tidligere revisorloven. De pliktbruddene som begrunner Finanstilsynets vedtak i denne saken, er også pliktbrudd dersom de hadde vært vurdert etter ny revisorlov. Også vurderingen av hvilke pliktbrudd som er grove er i praksis den samme, uavhengig av om ny eller tidligere revisorlov legges til grunn.

Selve vedtaket er fattet med hjemmel i den nye revisorloven § 14-1. Tilbakekallsbestemmelsen har fått en noe annen utforming i ny revisorlov, men er innholdsmessig en videreføring av Finanstilsynets hjemmel i tidligere lov.

2. Rettslig grunnlag

Hjemmel for tilbakekall av godkjenning er revisorloven § 14-1 første ledd bokstav a, som lyder:

"Finanstilsynet kan kalle tilbake godkjenningen hvis en statsautorisert revisor må anses uskikket fordi vedkommende

a) har overtrådt revisors plikter etter gjeldende lovkrav og overtredelsen er grov eller flere overtredelser til sammen er grove"

2.1 Om overtredelse av revisors plikter

Et vilkår for tilbakekall etter revisorloven § 14-1 første ledd bokstav a er at det foreligger overtredelser av revisors plikter etter gjeldende lovkrav.

Loven omfatter overtredelser av revisorlovgivningen, herunder god revisjonsskikk. Også overtredelser av annen lovgivning vil kunne danne grunnlag for vedtak om tilbakekall av godkjenning som revisor. Det er uten betydning om lovbruddet er straffesanksjonert.

2.2 Om "grove" overtredelser av revisors plikter

Finanstilsynet har gjort en konkret vurdering av hvilke av de avdekkede lovbruddene som må anses som "grove". I vurderingene er det tatt utgangspunkt i forarbeidene til den tidligere revisorloven, jf. Ot. prp. nr. 75 (1997-98) om lov om revisjon og revisorer side 111-112, hvor det står:

"Det må kreves en kvalifisert overtredelse av revisors plikter for at overtredelsen skal anses som grov. Det må foretas en konkret vurdering hvor bl.a. arten og betydningen av den overtrådte plikt og revisors subjektive forhold må spille inn. Departementet legger for øvrig til grunn at momenter som etter gjeldende rett er relevante ved skillet mellom simpel og grov uaktsomhet, vil kunne være relevante momenter ved vurderingen av overtredelsens grovhet."

Det fremgår av forarbeidene til den nye revisorloven, Prop. 37 LS (2019-2020) punkt 21.1.5 at lovendringen ikke innebærer noen endring på dette punktet.

Arten og betydningen av pliktbruddene er omtalt i de punktene som behandler de enkelte bruddene. Selv om enkelte overtredelser hver for seg ikke kan anses som grove, kan de *samlet* sett utgjøre en grov overtredelse. Dette følger av rettspraksis, jf. dom i Borgarting lagmannsrett, LB 2009-131909, hvor retten uttaler:

"Selv om kravene i revisjonsstandarder til en viss grad må tilpasses det enkelte firma, finner lagmannsretten at As revisjon ikke oppfylt[e] kravene i sentrale revisjonsstandarder og kravene i revisorloven § 5-1, § 5-2 og § 5-3, og at overtredelsene samlet sett utgjør en grov overtredelse som nevnt i revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2."

Finanstilsynet og Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker har lagt dette til grunn i sin forvaltningspraksis. Ny revisorlov følger opp denne praksise.

2.3 Om "gjentatte" overtredelser av revisors plikter

Etter ny revisorlov kan tilbakekall også vedtas på bakgrunn av gjentatte overtredelser av revisors plikter dersom overtredelsene til sammen er grove. Dette er i overensstemmelse med forvaltningspraksis. Finanstilsynet viser derfor til forarbeidene til den tidligere revisorloven, Ot. prp. nr. 75 (1997-98) side 112-113, hvor det står:

"Departementet er enig i at gjentatte overtredelser av revisors plikter etter omstendighetene bør kunne medføre tilbakekall, selv om den enkelte ikke kan karakteriseres som grov. Det bør etter departementets syn ikke være avgjørende om revisor tidligere er gjort oppmerksom på overtredelsen, f. eks i form av merknad fra Finanstilsynet."

Det er ikke krav om at den samme bestemmelsen er overtrådt gjentatte ganger. Dette har vært

lagt til grunn av Finanstilsynet og Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker. Dette har også blitt lagt til grunn av domstolene, jf. Borgarting lagmannsretts dom 29. oktober 2014 (LB-2013-169851), hvor det uttales på side 8:

"Lagmannsretten legger videre som nemnda og tingretten til grunn at det i ordet gjentatte ikke ligger at samme overtredelse må ha vært gjentatt flere ganger. Det er således ikke noe krav om at regnskapsføreren tidligere er gjort oppmerksom på overtredelsen av tilsynsorganet."

3. Bakgrunnen for tilsynet – Innrapportering fra DnR

Det fremgår av DnRs brev datert 23. januar 2020 at DnR har avholdt oppfølgingskontroll etter ordinær kvalitetskontroll. I oversendelsen er følgende observasjoner fra oppfølgingskontrollen beskrevet:

"Handlingsplanen synes å være implementert, men nye forhold er avdekket, blant annet:

- *Mangler og svakheter ved revisjon av inntektsområdet innen bygg – og anleggsbransjen. På kontrollerte oppdrag er det også avdekket feil i regnskapet. Særlig på oppdrag 1 hvor det feilaktig er lagt til grunn GRS for små foretak, herunder manglende kontantstrømpoppstilling. Det er ikke utarbeidet årsberetning som oppfyller kravene i regnskapsloven. På begge oppdrag er det avdekket manglende noteopplysninger. Forholdene er ikke tatt opp i nummerert brev, og revisor har ikke modifisert sine konklusjoner om disse forholdene i sin revisjonsberetning.*
- *Svak dokumentasjon av revisors vurderinger*
- *Mangelfull oppfølging av identifisert særskilt risiko*
- *Manglende begrunnelse for hvorfor inntekter ikke anses som særskilt risiko*
- *Ikke gjennomført avskrivninger eiendom uten at dette er kommentert*
- *Ikke overholdelse av hvitvaskingsregelverket og internkontrollforskriften for egen virksomhet (driver også regnskapsførervirksomhet).*
- *Manglende vurdering av leieavtale (operasjonell vs. finansiell). Også anmerket ved fjorårets kontroll."*

Dette var bakgrunnen for at Finanstilsynet avholdt tilsyn med Deres revisjonsutøvelse. I det følgende er De også omtalt som "revisor".

4. Oppdrag som er gjennomgått

Formålet med Finanstilsynets tilsyn var å avklare om det har blitt satt i verk tilstrekkelige tiltak for å rette opp mangler DnR har påpekt, og at revisjonsutøvelsen tilfredsstiller revisorloven krav, herunder god revisjonsskikk. For å vurdere dette har Finanstilsynet gjennomgått revisjonen av årsregnskapet for 2019 for fire utvalgte oppdragsgivere:

- [REDACTED] (oppdrag A)
- [REDACTED] (oppdrag B)
- [REDACTED] (oppdrag C)
- [REDACTED] AS (oppdrag D)

4.1 [REDAKERT] (oppdrag A)

Om virksomheten

Kunden er en byggmesterbedrift med [REDAKERT] ansatte. Kunden har intern regnskapsføring. Revisor bistår med teknisk avslutning av årsregnskapet.

Planlegging og risikovurdering

I revisjonsplanen er omtale av virksomhetens art og bransje hentet fra foretakets nettside. Revisor beskriver og identifiserer sentrale personer samt rutiner og systemer i enheten som skal medvirke til å sikre korrekt registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger, herunder salgsinntekt og varekjøp. Det kan ikke ses dokumentert at revisor har gjennomført observasjoner eller inspeksjon som er et krav etter i ISA 315 punkt 6c. Punkt 6 a og b omhandler henholdsvis forespørsler og analytiske handlinger.

Mislighetsrisiko er angitt som "*svart arbeid*" på salgsområdet og "*underslag av likvider*", som begge er vurdert med lav sannsynlighet. Utover dette er det ikke anført særskilte risikoer. Risiko knyttet til salg og varekjøp/kostnader er angitt som normale/generelle.

Byggebransjen anses generelt for en bransje med høy risiko for regnskapsmanipulasjon og høy risiko knyttet til svart arbeid og hvitvasking. ISA 315 punkt 27 tilsier at revisor ikke kan bruke egne erfaringer med klientens kontroller når det skal vurderes om en risiko er en særskilt risiko. ISA 240 punkt 12 begrenser også revisors mulighet til å hensynta tidligere erfaringer med ærligheten og integriteten til ledelsen når misligheter vurderes. Finanstilsynet deler ikke revisors oppfatning av at det ikke foreligger særskilt risiko tilknyttet inntekter. Forholdet fremstår som et alvorlig brudd på nevnte standarder da det kan få avgjørende innvirkning på innretningen av planlagte revisjonshandlinger.

Vurderingen av internkontrollen i rutine og systemene er kortfattet og til dels generell, med konklusjonen at "*gode rutiner og kontroller sikrer at ubevisste feil og mangler avdekkes og korrigeres*". Det foreligger ingen beskrivelse og vurdering av særskilte krav til byggefirma i bokføringsloven med forskrifter, jf. delkapittel 8-1 i bokføringsforskriften. Forskriften stiller krav til dokumentasjon av timer, til utstedelse av salgsdokument, prosjektrengskap samt oppbevaringsplikt og sporbarhet. Hvordan revisor har planlagt sitt arbeid med bekreftelsen i revisjonsberetningen knyttet til registrering og dokumentasjon er ikke omtalt i planleggingen.

Det savnes nærmere vurderinger av risikoer som er aktuelle ut fra bransje og virksomhet som vil kunne ha vesentlige konsekvenser for regnskapet som for eksempel risikoen for overskridelser av estimerte prosjektkostnader, at innkjøpte varer underslås, at det er forhold hos underentreprenører som selskapet kan bli gjort ansvarlige for mv. Dette for å kunne vurdere hva som faktisk kan gå galt i foretaket med hensyn til den finansielle rapporteringen, slik at det kan planlegges videre revisjonshandlinger for dekke risikoer og relevante regnskapspåstander. Det vises til ISA 315 punkt 11, særlig bokstav a og b, og 25 og 26.

Revisor har i revisjonsplanen inkludert et arbeidspapir som omtaler møte med/forespørsel til ledelsen. Her omtales misligheter på generell basis sammen med flere andre forhold. Det er konkludert det med at alle risikoforhold er vurdert, uten at det fremgår hvilke disse er.

Det foreligger ikke dokumentasjon som gjør at Finanstilsynet kan legge til grunn at revisor har opparbeidet seg en tilstrekkelig forståelse av foretakets kontroller, herunder kontrollaktiviteter, som er relevante for vurdering av mislighetsrisikoen, herunder daglig leders omfattende fullmakter. Det vises til ISA 315 punkt 29 og ISA og ISA 240 punkt 25-27.

Bortsett fra for avstemming, bygger revisjonen på substanskontroller med begrunnelsen at *"basert på lav iboende risiko og lite komplekse forhold anses det mest effektivt å revidere med substanskontroller og den anslåtte risikoen kan settes til middels."*

Revisor har i tilsvaret til foreløpig rapport opplyst at det er gjennomført atskillige besøk hos foretaket, med samtaler med foretakets ledelse og kartlegging av relevante systemer og rutiner, herunder vurdering av den interne kontroll. Revisor har underbygd dette ved å oversende kopier av timelister, nummererte brev mv. Finanstilsynet viser til at det i liten grad er dokumentert på hvilken måte forholdene er tatt opp med selskapets ledelse.

Revisor opplyser videre i tilsvaret til foreløpig rapport at han er enig i vurderingen av særskilt risiko. At det av dokumentasjonen fremgår en vurdering om at det ikke er knyttet særskilt risiko til inntektene, er en feil som skyldes at det 'henger igjen' en vurdering fra tidligere år. I de videre revisjonshandlingene mener revisor å ha tatt hensyn til dette i substanshandlingene som er utført, da revisor ikke bygger på interne kontroller. Revisor mener de interne kontrollene er for svake og uansett kan overstyres av daglig leder.

Finanstilsynet fastholder at de beskrevne svakheter gjør at revisjonsplanen/-programmet ikke oppfyller kravene til planlegging av revisjonen av et regnskap, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 300 punktene 7-10. Dette gjelder selv om det tas hensyn til at revisor (oppdragsansvarlig) utfører arbeidet alene. Forholdet utgjør et pliktbrudd som kan få alvorlige konsekvenser for den videre revisjonsutførelsen.

Inntekter

For salg er det gjennomført uttrekk av sju prosjekter for vurdering av periodisering per 31. desember 2019. Det er angitt totalt ti prosjekter for inntektskontroll da dette omfatter de som angitt for periodiseringskontroll. Det er ikke angitt noe om hvor mange prosjekter det var totalt i 2019 og hvor stor andel de kontrollerte prosjektene utgjør i andel eller omsetning. Finanstilsynets utregning viser at prosjekter som er vurdert ved kontroll med periodisering utgjør kr 2,3 millioner av totalt kr 5,1 millioner (45 %).

Revisor skriver i "videre revisjonshandlinger", "substanskontroller" og "salg", følgende om kilde, omfang og vurdering mv: *"Periodisering av time og tjenestebaserte arbeider fast anbud."* Til kilde skriver revisor: *"Inntektskonti i regnskapet."* Til omfang skriver revisor: *"Kontroller siste mnd i avslutt. regnskapsperiode og første mnd (januar) i neste periode mht antall kr.nota og den beløpsmessige betydningen. Velg ut enkelte transaksjoner og kontroller om grunnlaget til denne kr.notaen er tilfredsstillende dokumentert og at den resultatmessige konsekvensen er korrekt. Kontroller inntjening på anbudsarbeider og vurder om det kan være overfakturert eller underfakturert iht foreliggende timeproduksjon eller fremdrift i prosjektet."*

Revisors bruk av stikkprøver i revisjonen omhandles i ISA 530. Av standardens punkt 6 fremgår at revisor skal *"ta hensyn til formålet med revisjonshandlingene og egenskapene ved populasjonen"*

som utvalget trekkes fra" ved utformingen av utvalget. Størrelsen skal være tilstrekkelig til å redusere utvalgsrisiko til et akseptabelt nivå, jf. punkt 7. Enheter skal velges på en slik måte at hver utvalgsenhet i populasjonen har mulighet til å bli valgt.

For salg er det bare gjennomført 10 tester mot prosjekter som har vært pågående i 2019. Kun tre av de utvalgte oppdragene ble avsluttet i 2019. Selv om det legges til grunn at det ved revisjonen for 2018 er kontrollert periodisering av prosjekter påbegynt i 2018 og avsluttet i 2019, er omfanget lavt. Utover å ha utsagnskraft for periodisering av det som var bokført, er det mangler ved testingen som gjør at stikkprøvene har lite utsagnskraft for fullstendighet av inntekt for inntektsåret 2019. Det er ikke angitt noe om hvor mange prosjekter som totalt er aktuelle for kontroll, hvordan stikkprøvene er valgt ut og hvorfor utvalget kan gi tilstrekkelig utsagnskraft for fullstendighet for leverte varer og tjenester i 2019. Hva testene har gått ut på er til dels svakt beskrevet og dokumentert. Stikkprøvetesting er utført som substanshandlinger og ikke test av kontroll.

Om analytiske substanshandlinger på salgsområdet, skriver revisor kort i rubrikken for dette: *"Omsetning er økt med 43 % sammenlignet med i 2018 [redacted] Stor pågang i oppdrag fra ulike forsikringsselskaper og økt effektivitet blant de ansatte."*

Revisor skriver videre blant annet at: *"Bruttofortjenesten etter lønn er ca 27,5 % når korrigeret for kr 4 mill som gjelder adm. og som ikke føres på prosjekt."* Om gjennomgangen av 10 prosjekter skriver revisor videre at: *"Våre kontroller etter gjennomført periodisering viser variasjon i bruttofortjeneste etter lønn på mellom 15 % og 50 %. Et par av de større viser 25 % 32 % noe som bekrefter rett periodisering uten vesentlig feil da gjennomsnittet for året ligger på 27,5 %."*

Finanstilsynet kan ikke se at revisor har diskutert egnethet og hvilken verdi slike analyser gir som revisjonsbevis, og revisor har heller ikke vurdert påliteligheten av data som ligger til grunn for forventninger. Som det fremgår av beskrevet tekst, har revisor heller ikke utarbeidet noen forventninger i forkant av analysen og akseptabelt avvik. Revisor har ikke oppfylt kravene etter ISA 520 punkt 5 a-d.

Finanstilsynets vurdering er at revisor ikke har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for inntekter gjennom den utførte testingen, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6. Bruddet er grovt.

Varekjøp og andre driftskostnader

Om gjennomgang av inngående bilag for kostnader skriver revisor under substanshandlinger og rubrikken "kontroll bilag", at formålet med utvalget er å kontrollere både at formelle krav til faktura er oppfylt og at det vedrører virksomheten. Utvalgskriteriene på kontonivå og bilagsnivå er angitt til: *"Velg ut vesentlige og risikofylte konti og kontroller vesentlige beløp."*

I vedlegg er det dokumentert gjennomført 16 stikkprøver på konto 4000 for varekjøp. Finanstilsynets utregning viser at dette beløpsmessig utgjør kr 1 266 263 av kr 6 579 861, dvs. 19 % av postert beløp på kontoen. På konto 4500, "bortsatt arbeid", er det dokumentert ti tester. Finanstilsynets utregning viser at det utgjør kr 2 059 540 av totalbeløpet kr 16 325 828, som er 13 %. Det fremgår av utvalgskriteriet er bilag større enn kr 50 000. For konto 4500 er alle valgte bilag for testing over kr 150 000 eksklusiv merverdiavgift.

Revisors bruk av stikkprøver i revisjonen omhandles i ISA 530, jf. punktet om inntekter over.

Ved utforming av utvalg har revisor allerede avgrenset kontrollen til bestemte kostnadskontoer. Det vil da være transaksjoner som uansett ikke dekkes av stikkprøver. Konto 4050 for leie av utstyr (kr 696 000) og konto 6362 for avfallskostnader (kr 763 885), kan nevnes spesielt. Med revisors avgrensning er det vanskelig å oppfatte det som om disse inngår i populasjonen. Revisor har ikke begrunnet utvalgsstørrelsene, verken i planlegging eller i sammenheng med gjennomføringen av kontrollene og vurdering av resultatene. Måten utvalget er trukket på, med kun bilag over kr 50 000, gjør videre at ikke alle populasjonens utvalgsenheter ikke har mulighet til å bli valgt.

I tillegg til stikkprøver og avstemminger, benytter revisor analyse som substanshandlinger ved revisjonen av både varekjøpet og andre driftskostnader. Revisor beskriver analysen slik under "varekjøp" og "substanskontroller": *"Utarbeid en sammenliknende analyse av kostnadskonti gruppert etter klassifisering i resultatregnskapet. Få forklaring på konti som svinger mer enn (angi beløp) eller (Angi prosentsats) %. Sammenlikn også hver klassifisering av kostnader i prosent av netto salg med tidligere år og innhent forklaring på uventede endringer (eller fravær av forventede endringer). Gjennomgå underliggende dokumentasjon for vesentlige transaksjoner. Kontroller at beløpene ser rimelige ut og at kostnadene tilhører virksomheten. Gjør denne kontrollen mht kontosaldoer og posteringer som har skattemessig betydning."*

Som resultat av kontrollen skriver revisor: *"Varekostnad utgjør 51% av omsetning mot 45% i 2018 og 43% av oms i 2017. Forklares med typen jobber, forholdet lønn/varekjøp. Annen driftskostnad utgjør ca 11% av omsetning i 2019 mot 14% i 2018 og 14% i 2017. Forklares med effektivitet og omsetningsøkning. Tidligere uttalt mål ned på 12% som er innfridd. Analyse bekrefter forholdstall å henge på greip sammenlignet med tidl. år og uttalelser."*

Etter Finanstilsynets vurdering er ikke analysen egnet til å gi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som substanshandling, men må anses som en analytisk handling til hjelp når revisor skal trekke en totalkonklusjon, jf. ISA 520 punkt 6.

Finanstilsynets vurdering er at revisor ikke har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for kostnader, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6.

Nærstående

Revisor har identifisert daglig leder som også er majoritetseier og styremedlem som nærstående. Øvrige styremedlemmer, hvorav det ene styremedlemmet eier 49 % av selskapet, er ikke listet opp som nærstående. Daglig leders søster som arbeider som regnskapsansvarlig i selskapet er heller ikke listet opp.

Revisor har identifisert transaksjoner knyttet til daglig leders utlegg og private kostnader betalt av selskapet som aktuelle nærstående-transaksjoner. Daglig leder skyldte selskapet kr 74 186 den 31. desember 2019. Revisor presiserer i tilsvaret til foreløpig rapport at det er utført kontroller og vurderinger både knyttet til denne fordringen på daglig leder, og salg av biler til annet foretak som daglig leder er deleier av. Dette har revisor dokumentert i form av nummerert brev og arbeidspapir som er oppbevart i kundemappe.

Finanstilsynet bemerker at revisjonshandlingene og vurderingene ikke er omtalt i selve revisjonsfilen (revisjonsplan/-program), slik revisorloven § 5-3 første ledd krever. Revisor skulle dokumentert å ha innhentet en oversikt over nærstående-transaksjoner fra selskapet, og at det var gjennomført nærmere handlinger av om det var andre aktuelle nærstående-transaksjoner. Revisor skulle dokumentert at transaksjoner var revidert i henhold til ISA 550.

Forholdet er brudd på kravene etter ISA 550 punkt 11, og tilhørende punkter 13 bokstav c og 14, og ISA 315 punkt 28 d. Bruddene på krav til revisjon av nærstående-transaksjoner er grove.

4.2 [REDAKERT] (oppdrag B)

Om virksomheten

Foretaket driver et lokalt bilverksted med [REDAKERT] årsverk. Omsetningen i 2019 er i overkant av [REDAKERT]. Selskapet har én aksjonær som også er daglig leder. Ekstern regnskapsfører utarbeider årsregnskap og skattemeldinger.

Planlegging og risikovurdering

Risikovurderingshandlinger omfatter en innledende analyse. Det er ikke konstatert noen uvanlige avvik ifølge revisor, og analysen med sammenligninger av tall mot tidligere år ser helt normal ut. Revisor skriver at ingen særlige bestemmelser om skatt og regnskap utover at bokføringslovens særlige bestemmelser i § 8-12. Daglig leder er verksmester og det fremgår i filen at bilverkstedet er godkjent og utfører periodisk kontroll av biler. Vesentlighet er behandlet i tabell i egen intern rapport. Denne gir ikke grunnlag for særlige merknader, selv om den fremstår noe høy. Risikotabellen i Descartes viser angrepsvinkel. Revisor har konkludert i risikovurderingstabellen at revisjon av salgssinntekter er særskilt risiko, og at det kreves krever handlinger utover substanshandlinger for at det skal kunne innhentes tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis. Risiko for svart arbeid er også angitt.

Om enhetens risikovurderingsprosess og kontrollmiljø skriver revisor at regnskapsfører kjenner virksomheten godt og at det er god løpende kontakt. Man oppfylder kravene om å bruke timelister og det foretas løpende avstemminger. Per 31.12 blir alle balanseposter og vesentlige resultatposter avstemt og dokumentert av regnskapsfører.

Om risikovurderingshandlinger skriver revisor at det har vært samtale med daglig leder. Revisjonsplanens risikovurderingshandlinger fremstår som standardiserte, der det utover omtale av sentrale personer, systemer og rutiner gjøres få endringer relatert til den konkrete enheten. Risikovurderingshandlingene fremstår likevel i det alt vesentlige å behandle de forhold ISA 315 krever, men tidspunkt for utførelse og omfang fremgår ikke.

Videre revisjonshandlinger i revisjonsplanen fremstår å bygge på et standardisert oppsett, der de planlagte revisjonshandlingene ligger i programmet. Det er en normal måte å arbeide på, og arbeidsprogrammene justeres etter endringer i enheten og videreutvikles og forbedres normalt over tid. I dette konkrete tilfellet er det i svært liten utstrekning omtalt tidspunkt og omfang av substanshandlingene som skal utføres, samtidig som dette også i liten utstrekning er forklart i rubrikken som skal omtale hva som er utført og resultatet.

Måten revisjonsplanen er utformet på og beskriver risikovurderingshandlinger gjør det vanskelig å vurdere om disse i nødvendig utstrekning er tilpasset den reviderte enheten. Når revisjonsplanen i

liten utstrekning også angir tidspunkt og omfang av videre revisjonshandlinger, er det vanskelig å ta stilling til om de videre revisjonshandlingene revisor har utført er hensiktsmessige ut fra omstendighetene. Dette innebærer at de i tilstrekkelig grad dekker identifiserte og relevante risikoer for vesentlig feilinformasjon, enten de skyldes misligheter eller feil og gjelder på regnskapsnivå eller påstandsnivå. Det fører igjen til at det er vanskelig å vurdere om revisor har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for sine konklusjoner.

De videre handlingene er dokumentert i egne vedlagte dokumenter, som i svært liten grad omtaler hvilke vurderinger revisor har gjort og til dels også hva kontrollen faktisk har bestått i. Stikkprøvestørrelsene mv. angis ikke i vedleggene heller, men må identifiseres og telles på vedlagte kopier mv.

Forholdene gjør at revisjonsplanen/-programmet ikke oppfyller kravene til planlegging av revisjonen av et regnskap, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 300 punktene 7-10, selv om det tas hensyn til at revisor (oppdragsansvarlig) utfører arbeidet alene.

Inntekter

Regnskapssystemet som benyttes skal være spesielt tilpasset bilbransjen/bilverksteder. Kasse, bestilling og ordre er i samme system. Forbruk av timer og materiell legges inn i systemet. Når ordren er ferdig kjøres faktura. Alt salg til private skjer på kontant betaling i kassa.

Utover dette fremgår det ikke hvordan den inntektsgenererende virksomheten er organisert, for eksempel hvor mange løftebukker verkstedet har og hva samarbeidet med [REDACTED]

Revisor har i planleggingen angitt særskilt risiko knyttet til inntekter og angitt at substanshandlinger alene ikke gir tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis. Likevel har ikke revisor dokumentert å ha foretatt noen fullstendig kartlegging av inntektsrutinen og gjennomført "vugge til grav"-test. Revisor har heller ikke testet kontroller som revisor kan bygge på for å sikre fullstendighet av inntekter. Det ville vært hensiktsmessig å utføre slik kartlegging og testing med utgangspunkt i selskapets ordrefaktureringsystem. Bortsett fra kontroll med at det ikke foreligger ubehandlede ordrer i systemet per 31/12, fremstår det som at det ikke er foretatt kontroller mot ordresystemet.

Det er utført testing i form av stikkprøver på salgsinntekter ved gjennomgang av bokført salg i oktober 2019 basert på kassaoppgjør. I tillegg er kassaoppgjør IB og UB vurdert (31. desember 2018 og 31. desember 2019).

Revisor har følgelig i hovedsak utført inntektsrevisjon i form av analyse. Revisor beskriver analysen ved inntektsrevisjonen med at kilder er saldobalansen og budsjett, og samtale med "regnskapssjef". Videre skriver revisor om planleggingen av revisjonen at: *"Gjennomfør bruttofortjenesteanalyse av inntektene; Vurder egnetheten av en bruttofortjenesteanalyse. Evaluer påliteligheten av data som ligger til grunn. Utarbeid en forventning og vurder hvorvidt denne er presis nok til å identifisere feilinformasjon som, alene eller sammen med annen feilinformasjon, kan føre til at regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon. Fastsett tolererbart avvik. Innhent forklaring på vesentlig avvik. Dersom avvik er større enn tolererbart avvik må ytterligere substanshandlinger planlegges og utføres."* Om resultatet av revisjonshandlingene skriver revisor: *"Konkurrenter; [REDACTED] øvrige småverksteder. Forventet dekningsbidrag på bakgrunn av*

bransje og sammenliknbare virksomheter; 25-35%. Akseptabelt avvik; 2-3% +/- . Oppnådd DB i 2019; 29 % mot 29 % i 2018 mot 25 % i 2017 og mot 27 % i 2016. Konkl. i tråd med konkurrerende virksomheter og hva bransjenormen viser. Man forventer å ligge innenfor normen videre."

For samme oppdrag har revisor analysert og vurdert varekjøpet mot varekjøp tidligere år og konkludert med at det viser en naturlig utvikling. Ut fra revisors dokumentasjon avviker bruttofortjenesten bare med 0,10 prosentpoeng fra året før. Revisor har ikke vurdert nærmere egnethet og hvilken verdi analysene har som revisjonsbevis, eller pålitelighet av dataene som ligger til grunn for forventningene. Det er ikke dokumentert at revisor har vurdert hvilken avanse og påslag som reelt benyttes, og hva dekningsbidrag og bruttofortjeneste faktisk burde være ut fra time- og deleforbruk. Tilliten til analysene svekkes også av at det er benyttet standardtekst som ikke er tilpasset aktuelt oppdrag og den aktuelle virksomhet. Intervall for forventet dekningsbidrag er dessuten svært vidt (10 prosentpoeng), mens akseptabelt avvik kan utgjøre inntil 6 prosentpoeng. Selv om oppnådd dekningsbidrag fremstår uendret fra 2018 til 2019 og kan gi støtte for at bokførte tall er korrekte, svekkes bevisverdien av måten analysen både er utført og dokumentert på.

Revisor har angitt inntekter som særskilt risiko, og selv angitt at substanshandlinger ikke alene gir tilstrekkelig revisjonsbevis. Til tross for dette er inntektsrevisjonen gjennomført kun ved en svakt gjennomført analyse, og kontroll av dagsoppgjør i en måned uten å ha avstemt mot ordresystem. Det er følgelig ikke innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsdokumentasjon som underbygger konklusjonen i revisjonsberetningen. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6, ISA 330 punkt 21, ISA 520 punkt 5, ISA 530 punkt 6. Pliktbruddet er grovt.

Varelager

Dokumentasjonen av bokført varelager 31. desember 2019 består av kopi av en "varelagerliste deler" på 2 sider. Totalt viser listen 82 varelinjer med en totalverdi på kr 154 003. Det er huket av på listen for kontroll av åtte varelinjer. Det fremgår ikke hvordan varelager er kontrollert, om det er innhentet beskrivelse av hvordan klienten har gjennomført sin telling og om kontrolltellingen er fra lagerliste til lager eller fra lager til liste. Revisors stikkprøveutvalg fremstår som et skjønnsmessig utvalg av de største postene, slik at alle poster ikke har mulighet for å bli inkludert i revisors utvalg. Utvalgsmetoden og størrelsen er ikke begrunnet, men utgjør cirka kr 90 000.

I tillegg har revisor innhentet "varelagerliste brukte biler". Denne listen viser to biler. Begge bilene har kostpris på kr 5 000 og var også på lager også ved årsskiftet fra 2018. Revisor har kommentert ingen endring på kopi av varelagerlisten. At det ikke er bevegelse på et bruktbillager på over ett år skulle medført at det ble dokumentert ytterligere handlinger. Revisor skulle ha avklart hvorvidt det var grunn til å omklassifisere bilene fra varelager til driftsmiddel. Ifølge revisors tilsvarende er bilene benyttet som firmabiler, der personbilen primært er lånebil for verkstedkundene. Revisor skulle ha dokumentert i revisjonsdokumentasjonen at det var foretatt vurdering av forholdet, og at det er levert bilskjema for bilene som vedlegg til skattemeldingen.

Varetelling er ikke gjennomført og dokumentert i henhold til ISA 501 punkt 4-8. Revisjonen av varelageret er mangelfull, jf. ISA 501 og viser mangelfull profesjonell skepsis, jf. ISA 200 punkt 15. Mangelfull revisjon av varelageret utgjør brudd på revisors plikter.

Driftskostnader/nærstående transaksjoner

Stikkprøver er benyttet for kontroll av andre driftskostnader, og utvalget er basert på revisors skjønnsmessige vurderinger av risiko uten nærmere begrunnelse for utvalgskriterier og -størrelse, jf.

ISA 530 punkt 6-8. Det er for eksempel ikke gjort test av drivstoffutgifter til tross for at selskapet ikke eier eller leaser kjøretøy for eget bruk.

Eier/leder har en fordring på selskapet, blant annet ved ikke å ta ut alle feriepenger daglig leder har krav på. Begrunnelsen er trolig å gi selskapet bedre likviditet, og avregning skjer blant annet ved at eier har belastet selskapet med en rekke privatkostnader ved bruk av kredittkort. Disse blir skilt ut og ført mot gjeld selskapet har til eier. Revisor skulle ha dokumentert vurdering og kontroller av forholdet i henhold til ISA 550 punkt 11 og 20, herunder om rutinene i forsvarlig grad sikret at private kostnader ikke ved en feil belastes selskapet, og om det var grunn til å ta forholdet opp med selskapet i samsvar med ISA 260.

Revisjonen av driftskostnader er mangelfull. Det er forhold knyttet til kostnadsføringen i selskapet som revisor skulle ha sett nærmere på og dokumentert resultatet av. Dette utgjør brudd på revisors plikter, jf. revisorloven § 5-2, jf. ISA 530 punkt 6-8, ISA 550 punkt 11 og 20 og ISA 200 punkt 15.

4.3 [REDAKERT] (oppdrag C)

Om virksomheten

Selskapet driver kjøp og salg av brukte varebiler. Selskapet drives og eies [REDAKERT]. Den ene broren er styreleder/daglig leder og er derfor aktiv eier. Det tas ikke ut lønn fra selskapet, dvs. det er ingen ansatte. Selskapet ble stiftet i 2018.

Planlegging og virksomhetens internkontroll

Revisjon utføres av oppdragsansvarlig uten medvirkning av medarbeider. Revisor har definert salgsinntekter og nærstående parter som særskilt risiko.

I revisjonsdokumentasjonen har revisor kommentert at selskapets internkontroll i liten grad er dokumentert, men at internkontrollen virker "meget bra". Revisors dokumenterte forståelse av selskapets rutiner, herunder interne kontroller, knyttet til kjøp og salg av biler er svært kortfattet og ikke tilstrekkelig kartlagt for å vurdere om det foreligger nødvendig intern kontroll. Uavhengig av størrelse på virksomheten må revisor dokumentere at ISA-standardene er oppfylt. Selv om selskapets rutiner og interne kontroller ikke er formalisert, må revisor opparbeide seg nødvendig forståelse av disse og dokumentere dette.

Revisors risikovurderingshandlinger må, i tillegg til forespørsler til ledelsen, omfatte observasjon eller inspeksjon. Eksempelvis kan revisor kartlegge prosessen ved å utføre en vugge-til-gravtest. Finanstilsynet kan ikke se at slike handlinger er utført. Forholdet er et brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 315 punkt 6c og 13. Det at manglene er knyttet til en særskilt risiko gjør bruddet spesielt alvorlig. Videre foreligger det brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 315 punkt 29.

Bokføringsloven med forskrifter har egne regler knyttet til kontantsalg. Revisors forståelse av disse reglene fremgår ikke av planleggingen.

Revisor har beskrevet at det er få transaksjoner med nærstående parter. Det er ikke som del av planleggingen kartlagt *hvilke* transaksjoner som gjøres med nærstående. Det er heller ikke utført vurderinger i forhold til aksjeloven § 3-8.

Planleggingen av revisjonen fremstår som svært mangelfull, herunder planleggingen av områder med særskilt risiko og risiko for hvitvasking. Revisor har ikke opparbeidet seg en forståelse av virksomhetens interne kontroll. Det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 300 punkt 9, ISA 315 punkt 6c, 12, 13, 17, 26 og 29.

Inntekter

Inntekter utgjør en særskilt risiko for selskapet. Revisor har basert sin inntektsrevisjon på substanshandlinger. Disse substanshandlingene består av en overordnet bruttofortjenesteanalyse ved å analysere total bruttofortjeneste i inneværende år mot fjorår og kontroll av periodisering ved å kontrollere bokføring og fakturaer tilknyttet salg i januar året etter.

Fra revisors beskrivelse fremkommer det at salg legges inn i fakturasystemet, og at dette overføres manuelt til regnskapssystemet. Det er ikke innhentet avstemming mellom fakturasystem og regnskapssystem. Under tilsynet fremkom det at selskapet holder oversikt over alle kjøp og salg av biler i et Excel-ark.

I revisors tilsvaret til foreløpig tilsynsrapport skriver revisor at Excel-arket ble observert hos selskapet under revisjonen og revisor har oversendt dette Excel-arket. Differansen mellom salg og som fremkommer av Excel-arket og bokført salgsinntekt er over revisors vesentlighetsgrense. Det er ikke dokumentert årsaken til avviket, eller på hvilken måte revisor har benyttet Excelarket som et revisjonsbevis.

Det foreligger følgelig kun en analyse av bruttofortjeneste som revisjonsbevis på eksistens og fullstendighet av salgsinntekter. Da analysen er gjort på et helt overordnet nivå gir den lite eller ingen revisjonsbevis. Finanstilsynet mener at revisor skulle ha satt seg inn i hvordan selskapet følger opp bruktbilsalget (jfr. Excel-arket beskrevet over), påsett at dette arket omfatter alle kjøp og salg samt fulgt alle/et utvalg av kjøpte og solgte biler og på den måten kontrollert bruttofortjenesten for et utvalg eller alle biler. Finanstilsynet finner at det ikke er utført tilstrekkelige detaljtester for å dekke kravene iht. ISA 330 punkt 21 når det foreligger særskilt risiko.

Finanstilsynets vurdering er at det ikke er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis knyttet til salgsinntekter etter revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6. Bruddet er grovt da dette relaterer seg til revisjon av en post med særskilt risiko.

Revisjon av driftskostnader/nærstående parter

Foretaket har ingen ansatte og følgelig heller ingen lønnskostnader. Selskapet har vesentlige driftskostnader. En andel av disse kostnadene er belastninger fra nærstående.

Revisor har utført analytiske handlinger tilknyttet andre driftskostnader der andre driftskostnader er beregnet i prosent av total omsetning og vurdert mot fjorår. Selskapet ble stiftet foregående år og hadde ikke fullt driftsår i 2018.

Revisor har vurdert påliteligheten av underliggende data iht. ISA 520 punkt 5b, og fastsatt akseptabelt avvik i henhold til ISA 520 punkt 5c. Flere avvik i analysen er imidlertid utenfor revisors akseptable avvik uten at avvikene er fulgt opp. Revisor har ikke dokumentert en vurdering av om analyse målt mot omsetning er et egnet revisjonsbevis iht. revisorloven 5-2 annet ledd, jf.

ISA 520 punkt 5a. Revisor har likevel konkludert med at resultatet av analysen er iht. forventninger. Forholdet anses som et brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 520 punkt 7.

Revisor har beskrevet at det er få transaksjoner med nærstående parter og at nærstående ikke har levert tilfredsstillende dokumentasjon på bilag. Det foreligger kontoutdrag som viser mellomværendekonto med eiere. Det foreligger ingen total oversikt over nærstående parter eller oversikt over hvilke transaksjoner som er utført.

Finanstilsynets kontroll avdekket nærståendetransaksjon der det ut fra revisjonsdokumentasjonen ikke fremkommer om revisor har identifisert transaksjonen som en nærståendetransaksjon. Transaksjonen gjaldt fakturering fra et enkeltpersonforetak eid av et styremedlem hvor det fremgår av faktura at det er fakturert kr 50 000 for "*salg iflg avtale, januar*". På fakturaen har revisor kommentert at avtalen er muntlig. Det foreligger ingen vurdering av hva innholdet i den muntlige avtalen går ut på, men revisor forklarer i møte at dette gjelder honorar ved salg av biler. De skattemessige og avgiftsmessige siden av denne faktureringen er ikke vurdert.

Revisor skulle i sin revisjonsdokumentasjon inkludert en fullstendig liste over alle nærstående parter, og hvilke typer transaksjoner de er involvert i. Revisor skulle dokumentert sin forståelse av den muntlige avtalen som forelå. Revisor skulle vurdert om avtaler (muntlige eller skriftlige) er avtaler som omfattes av reglene i aksjeloven § 3-8 og om det foreligger skattemessige og/eller avgiftsmessige problemstillinger. Slike problemstillinger skal revideres etter en lav vesentlighetsgrense, jf. skattedirektoratets melding nr. 7/16. punkt 2.2.

Forholdene anses som brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 550 punkt 11, 13, 16, 23 og 24. Revisor har ikke innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for nærstående parter. Nærstående parter er definert som en særskilt risiko. Forholdet anses derfor som et grovt brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 550 punkt 20.

4.4 [REDAKERT] (oppdrag D)

Om virksomheten

Selskapets virksomhet er å drive servering og aktivitetstilbud. Selskapet ble stiftet i 2016. Regnskapet føres av autorisert regnskapsfører. Selskapet hadde en liten omsetningsøkning fra 2018 til 2019. Selskapet går med underskudd og har betydelig negativ egenkapital. Det er avgitt revisjonsberetninger uten modifikasjoner.

Planlegging og risikovurdering

Revisor har i sin risikooversikt i planleggingsdokumentasjon angitt fortsatt drift, nærstående parter, hvitvasking, skjenkebevilgning og vakthold i klasse 2 som innebærer særskilte risiko. Salgsinntekter er i angitt som klasse 1, og innebærer at substanshandlinger alene ikke gir tilstrekkelig revisjonsbevis. I tilsvar til foreløpig tilsynsrapport har revisor anført at han mener at salgsinntekter også er særskilt risiko. I Finanstilsynets vurdering er det dermed lagt til grunn at revisor vurderte også salgsinntekter til å inneha særskilt risiko.

Det er ikke foretatt risikoklassifiseringer av kunden, jf. hvitvaskingsloven § 9 annet ledd. Ved aksept av oppdraget har revisor ikke vurdert om personer som handler på vegne av kunde eller reelle rettighetshavere, er politisk eksponerte personer, jf. hvitvaskingsloven § 13 fjerde ledd.

Forholdene anses er alvorlig brudd på revisors plikter etter hvitvaskingsloven.

Revisor har anført at det foreligger særskilt risiko knyttet til salgsinntekter. Det foreligger en kort beskrivelse av rutine for kontantsalg på kasse, herunder at alt salg skal slås inn på kassa fortløpende. Det er identifisert to kontroller, en knyttet til kontantsalg og en knyttet til kredittsalg. Omfanget av begge salgstyper er over revisors fastsatte vesentlighetsgrense. Det fremkommer ikke at det er utført noen handlinger for å verifisere at kontrollen vedrørende kredittsalg fungerer som beskrevet.

Finanstilsynet mener at revisors vurdering av muligheten for misligheter i selskapet er svak. Vurderingen er ikke forankret i de iboende forholdene i selskapet, og tar ikke høyde for at det faktisk kan forekomme misligheter. ISA 240 punkt 12 krever at revisor er innforstått med at det kan foreligge misligheter uten hensyn til tidligere erfaringer med ærligheten og integriteten til ledelsen.

Finanstilsynet finner videre at revisors risikovurderingshandlinger er mangelfulle. For risiko for hvitvasking og for salgsinntekter som er angitt som særskilt risiko, foreligger det ikke vurderinger av hva som kan gå galt i praksis og om selskapet har kontroller for å forhindre dette eller testing som kunne ha avdekket eventuell hvitvasking. Forholdet er et brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 315 punkt 12, 13 og 26. Bruddet ansees som grovt.

Inntekter

Revisor har utført test av kontroll ved at revisor har innhentet dagsoppgjør rapport for én måned og påsett at det er utført dagsoppgjør daglig for denne måneden. Videre har revisor påsett at bokføringen av dagsoppgjør rapporten er korrekt. Revisor har kontrollert tett nummerserie for utgående fakturaer.

Revisor har utført en bruttofortjenesteanalyse som omfatter varesalg og varekjøp. Inntekter fra varesalg står for omtrent en tredjedel av omsetningen. Revisor har utført en bruttofortjenesteanalyse på ulike varegrupper mot fjoråret. Analysen viser store endringer i bruttofortjeneste hos de ulike varegruppene. Revisor har konkludert med at det skyldes feilføringer på kontonivå, uten å utføre videre undersøkelser av dette. Finanstilsynet mener at revisor skulle ha vurdert påliteligheten av data som ligger til grunn for analysen iht. revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 520 punkt 5b, *før* det utføres en analyse. Når revisor mener at dataene er pålitelige og analyse er utført, skulle det vært utført undersøkelser av *årsaken* til avvik iht. ISA 520 punkt 7. I stedet er det utarbeidet en analyse på overordnet nivå. Finanstilsynet presiserer at en overordnet bruttofortjenesteanalyse i liten grad kan tillegges vekt som revisjonsbevis.

Finanstilsynet mener at det ikke er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for fullstendighet av salgsinntekter. Dette gjelder særlig inntektene knyttet til kredittsalg, som er vesentlig for virksomheten. Kontroll av tett nummerserie knyttet til utgående fakturaer gir i liten grad revisjonsbevis for fullstendighet av salgsinntekter. Dette foreligger brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd jf. ISA 520 punkt 5b og 7 og ISA 500 punkt 6.

Revisjon av kostnader

Revisor har utført stikkprøvekontroll ved revisjonen av varekostnad og andre driftskostnader. For andre driftskostnader har revisor kontrollert 25 tilfeldige bilag. For varekostnad har revisor planlagt å kontrollere bilag med beløp over arbeidsvesentlighetsgrensen. Det foreligger ingen bokførte bilag av denne størrelsen. Dermed ble ingen innkjøp av varer testet.

Forholdet er et brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 530 punkt 8. En overordnet bruttofortjenesteanalyse gjennomført under inntektsrevisjon er ikke nok for revisjon av varekost. Finanstilsynet konkluderer med at det ikke er innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som underbygger konklusjonen i revisjonsberetningen knyttet til varekostnader. Forholdet anses som et brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd ISA 200 punkt 17.

Vurdering av fortsatt drift

Selskapet har negativ egenkapital pr 31. desember 2019 og har hatt negativt årsresultat i 2018 og 2019. Selskapets bankinnskudd er høyere enn kortsiktig gjeld. Selskapet har inkludert en note i årsregnskap som beskriver at likviditeten er god og at fortsatt drift dermed er lagt til grunn.

Ettersom selskapet har negativ egenkapital og har hatt negative resultater siste to år samt at ureviderte regnskapstall per 30. mars 2020 ikke viser forbedring av bruttofortjenesten, foreligger det hendelser eller forhold som *kan* skape tvil av betydning om enhetens evne til fortsatt drift. Revisor kommenterer i sin dokumentasjon at egenkapitalen er tapt, men at det er dekket inn ved innlån fra nærstående. Revisor har vurdert fremtidig utvikling av likviditet, herunder konsekvenser av Covid-19, og beskrevet at selskapet har permittert ansatte og har likviditet tilsvarende 3 måneders husleie. Det er ytt lån fra eierne til selskapet per 31. desember 2019. Låneavtalene har inkludert et punkt som sier at pengene skal betales tilbake "*så snart økonomien i bedriften tilsier at det går bra*".

Revisor har angitt fortsatt drift som særskilt risiko i sin planlegging av oppdraget. Finanstilsynet finner at revisor, ut over vurderingen beskrevet over, skulle ha utført og dokumentert vurderinger beskrevet i ISA 570 punkt 16. Eiernes evne og vilje til eventuelt å tilføre selskapet ytterligere midler skulle vært dokumentert, herunder konvertering av gjeld til egenkapital. Selv om lånene fra eierne er klassifisert som langsiktig gjeld i regnskapet, mener Finanstilsynet at revisor skulle påsett at det i låneavtalene eksplisitt hadde fremkommet at lånene står tilbake for annen gjeld.

Manglene utgjør brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 570 punkt 16 b og e.

5. Finanstilsynets vurdering av vedtak om tilbakekall av godkjenning

5.1 Vilkåret om "grovt" eller "gjentatte" overtredelser

Som beskrevet i punkt 2 over er det et vilkår for tilbakekall etter revisorloven § 14-1 første ledd bokstav a at det foreligger en eller flere overtredelser av revisors plikter etter lov eller forskrift. Overtredelsene må være grove eller gjentatte.

Det fremgår av punkt 4 foran at revisor har overtrådt en rekke plikter som følger av lov eller forskrift, og at flere av overtredelsene er å anse som grove. Dette omfatter:

Planlegging:

- Revisor har ikke på en hensiktsmessig måte opparbeidet og dokumentert sin forståelse av virksomhetens art, herunder aktuell særlovgivning, intern kontroll og IT-systemer.
- Revisors vurdering av risikoer for vesentlige feil i regnskapet er mangelfull enten disse skyldes misligheter eller ubevisste feil, jf. ISA 315 og 240.
- Revisors håndtering av anslåtte risikoer er ikke utformet og dokumentert i henhold til ISA 330.

- Revisor har ikke utøvd tilstrekkelig profesjonell skepsis i henhold til ISA 200 i planleggingen og den videre revisjonen.

Utførelse:

- Analytiske handlinger er ikke utført etter kravene i ISA 520 og har derfor ikke nødvendig verdi som revisjonsbevis.
- Stikkprøver er ikke utført etter kravene i ISA 530 og har derfor ikke tilstrekkelig verdi som revisjonsbevis.
- Revisjonen av transaksjoner med nærstående er ikke utført i henhold til kravene i ISA 550.
- Revisjon av inntekter er for flere oppdrag ikke tilfredsstillende utført og/eller dokumentert.
- Revisjon av varekjøp og andre driftskostnader er for flere oppdrag ikke tilfredsstillende utført og/eller dokumentert.
- Mangelfulle handlinger ved vurdering av fortsatt drift, jf. ISA 570
- Manglende kontroller og dokumentasjon vedrørende revisors plikter etter hvitvaskingsloven.

Konklusjonsfasen:

- Revisor har ikke innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som underbygger konklusjonen i revisjonsberetningen for vesentlige regnskapsposter i henhold til ISA 700, jf. ISA 500. Dette gjelder i særlig grad inntekter og tilhørende varekostnader.
- Mangelfull dokumentasjon som underbygger konklusjonen i revisjonsberetningen om at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge, jf. ISAE 3000.
- Mangelfull kommunikasjon med ledelsen i henhold til ISA 260

Flere av de samme overtredelsene er også avdekket i DnRs kvalitetskontroll som var bakgrunnen for innrapporteringen til Finanstilsynet.

Der det er konkludert med at det foreligger et grovt brudd på revisors plikter, er det Finanstilsynets oppfatning at det ikke foreligger subjektive forhold som gjør at bruddet likevel ikke kan anses som grovt.

Som det følger av ovennevnte er vilkåret om at revisor grovt har overtrådt lovfastsatte plikter oppfylt. Dette gjelder selv om enkelte av de lovbruddene Finanstilsynet har ansett som grove, likevel ikke skulle være det.

5.2 Skikkethetsvurderingen

Det er videre et vilkår for tilbakekall at overtredelsene medfører at revisoren må anses "*uskikket*" til å være godkjent revisor.

Lovens forarbeider gir liten veiledning med tanke på hvilke forhold som skal tillegges vekt i uskikkethetsvurderingen. Finanstilsynet legger til grunn at det må gjøres en konkret vurdering av de feilene og manglene som er avdekket, og om revisor har forståelse for hva revisorrollen innebærer.

Når revisjonsoppdragene ikke er gjennomført i samsvar med revisorloven har revisor sviktet i rollen som oppdragsansvarlig revisor. Revisor har blant annet avgitt revisjonsberetninger uten at det foreligger tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis. Revisor har heller ikke fulgt de krav

som gjelder for gjennomføring av revisjonsprosessen. Det er også alvorlig at revisor ikke har dokumentert revisjonen på en måte som er tilstrekkelig til å underbygge og etterprøve revisors konklusjoner fordi fravær av dokumentasjon innebærer at verken Finanstilsynet eller andre kan etterprøve om revisjonshandlingene oppfyller de krav som følger av revisorloven. Slik etterprøvbarehet er nødvendig for å kunne gjennomføre kontroll og tilsyn, noe som er en forutsetning for å kunne drive revisjonsvirksomhet.

Forholdene har pågått over tid. DnR har avholdt én kvalitetskontroll og én oppfølgingskontroll før revisor ble innrapportert til Finanstilsynet. Det innebærer at revisor også har blitt gjort oppmerksom på mangler i revisjonsutførelsen, uten at det har blitt iverksatt tilstrekkelig tiltak for å rette opp manglene. For Finanstilsynet fremstår det som om revisor ikke har tatt inn over seg det ansvaret og oppgavene som følger av å være oppdragsansvarlig revisor.

Det er lovens system at historiske forhold skal danne grunnlag for å vurdere revisors fremtidige yrkesutøvelse. I denne saken har Finanstilsynet avdekket at revisor har ansvar for grove og omfattende pliktbrudd på flere sentrale områder. Etter en samlet vurdering mener Finanstilsynet at lovens vilkår om uskikkethet er oppfylt.

5.3 Vurdering av om vedtak skal fattes

Som det fremkommer foran, er vilkårene for å tilbakekalle godkjenningen som revisor til stede. Finanstilsynet *kan* derfor fatte et slikt vedtak.

I vurderingen av om det *skal* fattes vedtak om å tilbakekalle revisors godkjenning, er Finanstilsynet innforstått med at et mulig vedtak om tilbakekall er svært inngripende for den vedtaket retter seg mot. Finanstilsynet legger derfor til grunn at vedtaket må være nødvendig og forholdsmessig.

Offentlig godkjenning og tilsyn med revisorer skal støtte opp under allmennhetens tillit til revisorer og revisjonsinstituttet, og sikre at brukerne av revisjonstjenester skal kunne ha tillit til at godkjente revisorer til enhver tid holder mål faglig. Når denne tilliten svekkes som følge av at pliktene som gjelder for revisjon og revisorer ikke blir overholdt, må det skje en avveining av hensynet til den enkelte opp mot samfunnsmessige hensyn. De samfunnsmessige hensynene vil være å hindre at det reises tvil om kvaliteten på revisjonen. For å sikre dette vil det være nødvendig å hindre at revisorer som ikke av eget tiltak sørger for at revisjonsoppdragene utføres slik de skal, kan fortsette. At Finanstilsynet ivaretar sin tilsynsrolle, er også av sentral betydning for tilliten. Det vil være negativt for oppdragsgiverne, revisoryrket og revisjonsinstituttet om revisorer som grovt og gjentatt har overtrådt sentrale plikter som følger av lov eller forskrifter, fortsatt skal inneha offentlig godkjenning. I en slik avveining har Finanstilsynet funnet at det både er nødvendig og forholdsmessig å fatte vedtak om tilbakekall av godkjenningen som registrert revisor, og at vedtaket derfor skal fattes.

Det fremgår av revisorloven § 9-1 fjerde ledd at et tilbakekall kan gjelde for en tidsbegrenset periode. Med bakgrunn i sakens faktiske forhold, har Finanstilsynet ikke funnet grunnlag for å gjøre vedtaket tidsbegrenset.

6. Vedtak

Finanstilsynet har i dag fattet følgende vedtak:

Med hjemmel i revisorloven § 14-1 første ledd bokstav a tilbakekalles [REDACTED] godkjenning som registrert revisor.

Vedtaket settes i kraft **22. mars 2021**.

Lovens frist for å påklage vedtaket er tre uker etter at det er mottatt. Klageinstans er Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker. En eventuell klage sendes til Finanstilsynet, jf. forvaltningsloven §§ 28, 29 og 32. Reglene i forvaltningsloven §§ 18 og 19 om innsyn i sakens dokumenter gjelder. Det gjøres oppmerksom på retten til å anmode om utsatt iverksetting av vedtaket, jf. forvaltningsloven § 42.

For Finanstilsynet

Anders Hole
seksjonssjef

Morten Svensen
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.